

Agnieszka Sobol*

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

CROWDFUNDING JAKO ODDOLNE NARZĘDZIE REALIZACJI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie

W artykule przedstawiono *crowdfunding* jako współczesne narzędzie wsparcia zrównoważonego rozwoju. *Crowdfunding* może być postrzegany jako wyjątkowo demokratyczne i prorynkowe narzędzie, dzięki któremu bez rozmaitych ograniczeń, w tym bariery przestrzennej, udaje się wspierać inicjatywy innych ludzi. O *crowdfunding*u mówi się w kategoriach fenomenu, który w krótkim czasie porwał za sobą miliony ludzi na świecie i umożliwił realizację wielu społecznie pożądanym projektów. *Crowdfunding* zawdzięcza swój rozkwit z jednej strony postępowi cywilizacyjnemu, w tym zwłaszcza technologicznemu, z drugiej – kryzysowi gospodarczemu, który ograniczył możliwości pozyskiwania finansowania z tradycyjnych źródeł. Finansowanie społecznościowe jest formą podejmowania inicjatyw oddolnych i wyrazem działania społeczeństwa obywatelskiego w czasach współczesnych. Stanowi przejaw zmian, jakie dokonują się zarówno w przestrzeni technologicznej, jak również tej społeczno-kulturowej.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, społeczeństwo obywatelskie, *crowdfunding*, inicjatywy oddolne

* Adres e-mail: e-mail: agnieszka.sobol@ue.katowice.pl.

Wprowadzenie

Crowdfunding jest nowym narzędziem wsparcia oddolnych inicjatyw społecznych. Związane z nim współdziałanie przynosi efekt przez wsparcie procesu zrównoważonego rozwoju. Sprzymierzeńcem *crowdfunding*u jest z pewnością postęp cywilizacyjny. W dobie globalizacji i internetu możliwości współpracy stają się bowiem coraz szersze i bardziej doskonałe. Internet stanowi nieograniczony kanał przepływu informacji i możliwości wspomagania idei w różnych zakątkach świata. O *crowdfunding*u mówi się w kategoriach fenomenu, który w krótkim czasie porwał za sobą miliony ludzi i umożliwił realizację wielu społecznie pożądaných inicjatyw. *Crowdfunding* zawdzięcza swój rozkwit z jednej strony postępowi cywilizacyjnemu, w tym zwłaszcza technologicznemu, z drugiej – kryzysowi gospodarczemu, który ograniczył możliwości pozyskiwania finansowania z tradycyjnych źródeł. Pomimo kryzysu światowego systemu gospodarczego roczną dynamikę rozwoju rynku projektów przez finansowanie społecznościowe w latach 2009–2012 szacuje się średnio na 63%. Natomiast w zależności od rodzaju projektów poziomy te wynoszą 43–524% rocznie. Wartość tego rynku na koniec 2013 roku osiągnęła ponad 5 mld euro¹. Celem artykułu jest interpretacyjna analiza finansowania społecznościowego jako mechanizmu wsparcia zrównoważonego rozwoju od poziomu lokalnego aż po wymiar globalny.

1. Inicjatywy oddolne w praktyce zrównoważonego rozwoju

Francis Fukuyama opisywał społeczeństwo obywatelskie jako fundament demokracji². Demokratyzacja i decentralizacja życia publicznego stanowią jednocześnie podstawę zrównoważonego rozwoju. Realizacja zrównoważonego rozwoju nie jest zatem możliwa bez aktywnego udziału społeczeństwa.

Punktem wyjścia do kreowania polityki zrównoważonego rozwoju powinno być zatem uświadomienie znaczenia i ról poszczególnych uczestników tego procesu. Zaangażowanie społeczeństwa w realizację zrównoważonego rozwoju

¹ *Crowdfunding's potential for the developing world*, The World Bank, Washington 2013, s. 19.

² F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Wrocław 1997, s. 171.

wymaga długofalowych i aktywnych działań o charakterze edukacyjnym. Program edukacyjny powinien obejmować szerokie spektrum aspektów związanych z rolą obywatela i zagadnieniem dobra wspólnego, budowaniem świadomości ekologicznej czy wyjaśnieniem roli gospodarki dla jakości życia. Szeroki wachlarz powyższych kwestii wynika z wielowymiarowości zrównoważonego rozwoju oraz synergiczności poszczególnych składowych i zjawisk zachodzących w makrosystemie gospodarka – społeczeństwo – środowisko. Świadomy obywatel rozumie znaczenie jednostki i jest bardziej skłonny do działań na rzecz wspólnego dobra. Obywatelstwo wyraża się przez różne formy aktywności w życiu publicznym, nieformalne inicjatywy oddolne (*bottom-up initiatives*) czy działalność w organizacjach pozarządowych.

Zmianie ulegają tradycyjne formy aktywności obywatelskiej i współpracy. Nowoczesne środki komunikacji z jednej strony ograniczają relacje bezpośrednie, z drugiej natomiast – sprzyjają zaangażowaniu na większą skalę i w odległych miejscach. Brak ograniczeń przestrzennych dzięki internetowi i innym współczesnym narzędziom komunikacji sprzyja aktywności międzynarodowej i tworzeniu, jak to określił Barber: „globalnego społeczeństwa obywatelskiego”³. W czasach telefonów, e-maili, forów i mediów społecznościowych komunikacja stała się niezwykle prosta, niezależniąc nas od czasu i przestrzeni. Rozliczne ułatwienia w przekazie informacji i komunikacji dają poczucie bycia we wspólnocie i wielu kontaktów przy jednoczesnej atrofii więzi społecznych.

Zrównoważony rozwój w praktyce to przede wszystkim działania o charakterze lokalnym. Z kolei jako *conditio sine qua* w realizacji lokalnego rozwoju zrównoważonego wskazuje się uspołecznienie. Jedną z podstawowych przesłanek realizacji zrównoważonego rozwoju jest zatem partycypacja społeczności w realizacji polityki lokalnej. Oznacza to z jednej strony potrzebę wdrożenia przez władze lokalne mechanizmów współrzędzenia, a z drugiej – pozytywną odpowiedź mieszkańców na zaproszenie do współpracy. Partycypacja społeczności lokalnej pozwala na rzeczywiste rozpoznanie oraz uwzględnianie potrzeb i oczekiwań mieszkańców w kształtowaniu ich najbliższego otoczenia życia.

Partycypacja mieszkańców w życiu społecznym, zwłaszcza lokalnym, przejawia się w aktywnym uczestnictwie w życiu danej wspólnoty, zaangażowaniu w inicjatywy i wydarzenia organizowane przez innych współmieszkańców oraz instytucje, a także samodzielne podejmowanie inicjatyw oddolnych.

³ B.R. Barber, *Dżihad kontra MacŚwiat*, Muza, Warszawa 2001, s. 370.

Samoorganizowanie się w życiu publicznym, zwłaszcza tym lokalnym, stanowi jeden z kluczowych przejawów obywatelstwa. Współcześnie pojmowane obywatelstwo rozumie się zwłaszcza w wymiarze praktycznym, tj. jako podejmowanie ze współmieszkańcami inicjatyw zmieniających rzeczywistość i przyczyniających się do poprawy jakości życia⁴.

2. Crowdfunding a zrównoważony rozwój

Z uwagi na ograniczenia finansowe, bariery organizacyjne czy niewiedzę wiele projektów rozwojowych nigdy nie zostanie zrealizowanych. *Crowdfunding* jest sposobem na przełamanie tych barier – narzędziem, które zrewolucjonizuje możliwości realizacji inicjatyw przez zwykłych mieszkańców. Kolebką finansowania społecznościowego są Stany Zjednoczone. Rozwój inicjatyw o charakterze *crowdfundingu* datuje się na lata 90. XX wieku, a ich rozkwit to początek XXI wieku. *Crowdfunding* wywodzi się z idei *crowdsourcingu*, tj. wparcia czyjejs ideas, przy czym w *crowdfundingu* to wsparcie poparte jest wkładem pieniężnym. *Crowdsourcing* rozumiany jest jako poszukiwanie w społeczności online wsparcia dla rozwiązania problemów różnego typu. W sensie pieniężnym *crowdfunding* wiązany jest także systemem mikrofinansów (*microfinance*).

Sprzymierzeńcem *crowdfundingu* są z pewnością nowoczesne technologie, które przyczyniają się do szybkiego przepływu informacji i upowszechniania idei. Wspomagają propagowanie i wsparcie projektów w odległych częściach świata. *Crowdfunding* rozwijany jest w dużym stopniu dzięki mediom społecznościowym. Z racji faktu, iż *crowdfunding* to narzędzie nowe, brakuje tego pojęcia i jego tłumaczenia na język polski w literaturze. Bezpośrednie tłumaczenie zlepku dwóch angielskich słów, tj. *crowd* („tłum”) i *funding* („finansowanie”) wydaje się mało trafne i stąd, jak w wielu podobnych przypadkach, prawdopodobnie przyjmie się termin angielski. Wydaje się, że dobrym polskim odpowiednikiem mogłoby być określenie „finansowanie społecznościowe”.

⁴ A. Sobol, *Rola społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju*, w: *Tendencje w ekonomii i finansach. Konteksty teoretyczne i rozwiązania praktyczne*, red. H. Buk, C. Olszak, M. Rówińska, E. Ziemia, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2013, s. 139–148.

Crowdfunding łączy się z przedstawionymi wcześniej zagadnieniami społeczeństwa obywatelskiego, inicjatyw oddolnych czy dobra wspólnego. Realizowane są dzięki niemu różnorodne projekty, które spotkały się ze społecznym poparciem i wsparciem finansowym. W tym świetle umożliwia się wdrażanie idei pożądanых społecznie. *Crowdfunding* wymaga zaangażowanych obywateli. Działania tych bardziej aktywnych, postrzeganych jako liderów, mają istotny wpływ na uświadamianie pozostałych członków społeczności. Liderzy lokalni animują i edukują, a podejmowane przez nich projekty inicjują często kolejne realizacje. Co więcej, fakt poparcia społecznego dla rozmaitych przedsięwzięć, z racji znaczenia politycznego, jest siłą napędzającą dla projektów realizowanych przez administrację publiczną.

Generalne założenia zrównoważonego rozwoju wskazują na potrzebę harmonizowania działań w wymiarach: gospodarczym, społecznym i środowiskowym. Ważną kategorią tej koncepcji jest sprawiedliwość w rozumieniu troski o jakość życia innych członków społeczności (od lokalnej po globalną) oraz założenie, że pomyślność każdej jednostki z osobna zależy od pomyślności pozostałych mieszkańców. Istotą powiązania zrównoważonego rozwoju ze wsparciem ruchów oddolnych przez finansowanie społecznościowe jest zatem szeroko rozumiana współzależność. Rosnące znaczenie *crowdfunding*u stanowić więc może istotny mechanizm wspomagający realizację zrównoważonego rozwoju.

Crowdfunding tworzy sieć wsparcia dla inicjatyw pożądanых społecznie, bez względu na miejsce ich realizacji. Postrzega się go jako kolektywną formę wsparcia cudzych idei. Jest wyjątkowo demokratycznym narzędziem, gdzie przez wsparcie finansowe ludzie głosują za realizacją konkretnej inicjatywy. Finansowanie społecznościowe stanowi formę samoorganizowania się i wyraz działania społeczeństwa obywatelskiego w czasach współczesnych. Jest przejawem zmian, jakie dokonują się w przestrzeni technologicznej, ale również tej społeczno-kulturowej. Zaangażowanie i uczestnictwo w różnych formach funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego staje się coraz częściej pasywnie kosztem aktywnego. Kierunek ten wpisuje się w proces kształtowania się tzw. „demokracji widzów” (*spectator democracy*)⁵. Z drugiej strony, internet ze swoją siłą i tempem interakcji tworzy nową przestrzeń kontaktów społecznych

⁵ A. Kubka, *Spoleczeństwo obywatelskie w krajach skandynawskich na początku XXI wieku*, w: *Spoleczeństwo obywatelskie jako wspólne dobro*, red. L. Kacprzak, B. Koszel, A. Marcinkowski, PWSZ, Piła 2012, s. 60.

bez ograniczeń ramami przestrzeni. Nowoczesne narzędzia teleinformacyjne powodują wzrost znaczenia przeciętnego obywatela. Możliwości zaangażowania się w życie publiczne bez wychodzenia z domu i na zasadach anonimowości stanowią istotną zmianę jakościową.

Crowdfunding wiąże się z tzw. postmaterialistycznymi potrzebami, do których zaliczyć można potrzebę hojności i przynależności (wspólnoty). Pierwotnie inicjatywy *crowdfundingowe* miały wymiar głównie non-profit. Z czasem weszły również w obszar biznesowy, umożliwiając wielu przedsiębiorcom realizację ich pomysłów na rynku. Szerokie spektrum wartości dodanych, jakie niosą ze sobą inicjatywy *crowdfundingowe* w rozumieniu zarówno kategorii materialistycznych, jak i postmaterialistycznych, w istotny sposób sprzyja ich rozwojowi. Jest to szczególnie cenne w krajach Trzeciego Świata, gdzie wiele projektów przepada z powodu braku źródeł finansowania. Wsparcie ich przez ruch społeczny z krajów rozwiniętych może stanowić istotny wkład w zrównoważony rozwój uboższych rejonów świata. Po zgłaszanych na portalach *crowdfundingowych* projektach widoczna jest różnica w poziomie rozwoju świata, gdzie w krajach rozwiniętych dominują projekty z grupy potrzeb wyższego rzędu, jak kulturalne czy hi-tech, podczas gdy w krajach rozwijających się inicjatywy te dotyczą przede wszystkim potrzeb podstawowych. Wzrost znaczenia wartości postmaterialistycznych wiąże się również z rosnącą świadomością ekologiczną, czego rezultatem może być poparcie kampanii o charakterze prośrodowiskowym.

Wypracowanych zostało kilka podstawowych odmian *crowdfundingu*. Część z nich oparta jest bardziej na zasadach *pro publico bono*, natomiast niektóre – na zasadach działalności biznesowej, gdzie wpisana jest kategoria zysku. Do podstawowych modeli inicjatyw *crowdfundingu* należą:

- darowizny (*donations*) – poparcie inicjatywy przez ofiarowanie przez darczyńców darowizn,
- nagrody (*rewards*) – poparcie inicjatywy przez ofiarowanie przez darczyńców darowizn w zamian za nagrody, które rosną adekwatnie do przekazanych darowizn,
- pożyczki (*lending*) – poparcie inicjatywy przez pożyczkę,
- udziały (*equity*) – poparcie inicjatywy przez wsparcie kapitałowe w zamian za udziały w przedsięwzięciu.

Bank Światowy wskazuje na podstawowe aspekty rozwoju *crowdfunding*, zwracając uwagę na zaufanie oraz stabilność procesów ekonomicznych. Wyróżnia ponadto cztery kluczowe obszary, do których zalicza⁶:

- gospodarkę: czytelne i transparentne procesy ekonomiczne, wsparcie w przypadku bankructwa, klimat inwestycyjny sprzyjający finansowaniu społecznościowemu, brak ograniczeń w przepływie kapitału pomiędzy krajami rozwiniętymi i rozwijającymi się,
- kulturę: klimat współdziałania, przestrzeń dla inicjatyw społecznych, ruch oddolny, rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, wsparcie mentorskie dla start-upów,
- społeczeństwo: kultura zaufania, akcje i wydarzenia promujące inicjatywy społeczne i finansowanie społecznościowe,
- technologię: szeroki dostęp do internetu, rozwój narzędzi teleinformatycznych, rozwój mediów społecznościowych.

Jak wskazano wcześniej, obserwuje się dużą dynamikę rozwoju portali *crowdfundingowych*. Z tego też powodu trudno o dokładne dane statystyczne. Szerokie badania w tym zakresie prowadzi firma Massolutions⁷. W tabeli 1 przedstawiono podstawowe dane tego rynku w latach 2009–2013.

Tabela 1. Światowy rynek projektów *crowdfundingowych*

Rok	Wartość w mld	Roczny wzrost liczby portali (%)
2009	0,53	200
2010	0,85	294
2011	1,50	452
2012	2,80	557
2013	5,10–6,10*	b.d.

* w zależności od źródeł

Źródło: J. Ramos, *Crowdfunding and the role of managers in ensuring the sustainability of crowdfunding platforms*, Publication Office of the EU, Luksemburg 2014, s. 15; *Crowdfunding Industry Report*, Massolutions, Research Report 2012.

Światowy rynek *crowdfunding* wykazuje znaczący trend rozwojowy zarówno pod względem wzoru wartości, jak i przyrostu liczby portali. Wartość

⁶ *Crowdfunding's potential...*, s. 51.

⁷ Portal firmy Massolutions – www.massolution.com.

tego rynku w latach 2009–2013 wzrosła około dziewięciokrotnie, a liczba portali – około trzykrotnie.

Największy udział realizowanych kampanii podejmowanych jest w formule darowizn, przy czym coraz większą popularnością cieszy się model pożyczek. Wynika to również z faktu, iż największy globalny udział kampanii dotyczy tych o charakterze społecznym (około 30%). Model darowizn dominuje w przypadku kampanii społecznych, w tym charytatywnych. W przypadku kampanii z zakresu sztuki najwięcej jest realizacji w systemie nagród. Natomiast w kampaniach biznesowych dominuje system pożyczek, w tym z zakresu nowoczesnych technologii popularne są udziały. Szacuje się, że aktualnie działa około cztery tysiące portali *crowdfundingowych*, z czego największy światowy udział (około 60%) przypada na Stany Zjednoczone. Część z portali ma charakter ogólny, część natomiast ma określony profil, np. wspierający inicjatywy kulturalne, muzyczne, charytatywne itd. Do najpopularniejszego portalu *crowdfundingowego* należy Kickstarter, którego początek działalności przypada na 2009 rok. Od tego czasu 19 mln ludzi przekazało około 480 mln dolarów na wsparcie około dwudziestu tysięcy projektów. Ponadto do popularnych portali *crowdfundingowych* na świecie należą: Indiegogo, RocketHub, FundRazr, GoGetFunding, CrowdFunder, StartSomeGood, GoFundMe, SeedInvest. W Polsce największy portal to SiePomaga, działający od 2009 roku. Za jego pośrednictwem dokonano około 150 tysięcy wpłat na łączną kwotę niemal 13 mln złotych na wsparcie około tysiąca dwustu projektów. Do znanych portali w Polsce należy również PolakPotrafi. Początek jego działalności to 2011 rok. Za jego pośrednictwem dokonano około 53 tys. wpłat na łączną kwotę ponad 4 mln złotych na wsparcie około tysiąca stu projektów.

Podsumowanie

Crowdfunding jest coraz częściej wymieniany jako jedna z istotnych form współdziałania społecznego. Wydaje się, iż to narzędzie istotnie zmieni scenę projektów społecznych i biznesowych na świecie. Tempo rozwoju inicjatyw *crowdfundingowych* przywołuje na myśl rewolucję, jakiej dokonał profesor Muhammad Yunus⁸, wprowadzając w latach 70. XX wieku system mikrokredytów.

⁸ Muhammad Yunus – profesor ekonomii, laureat pokojowej nagrody Nobla w 2006 roku, stworzył Grameen Bank, który udziela mikrokredytów.

Crowdfunding tworzy tak pożądaną w zarządzaniu sytuację typu *win-win*, gdzie wygranymi są: obdarowany, mogący zrealizować swój pomysł; darczyńca, wspierający pożądaną przez niego inicjatywę; oraz inne strony, które w rezultacie zyskują usługi lub dobra poprawiające jakość życia. *Crowdfunding* bywa postrzegany jako oddolny ruch udoskonalania świata i wsparcia zrównoważonego rozwoju. Rola *crowdfunding* może być szczególnie istotna w krajach rozwijających się, gdzie przez wsparcie społeczności międzynarodowej mogą zostać zrealizowane projekty społecznie pożądane. Ponadto wraz z rosnącą świadomością ekologiczną *crowdfunding* stanowi odpowiednie narzędzie realizacji projektów *prośrodowiskowych* dzięki oddolnym kampaniom mieszkańców.

Literatura

- Barber B.R., *Dżihad kontra MacŚwiat*, Muza, Warszawa 2001.
- Crowdfunding Industry Report*, Massolutions, Research Report 2012.
- Crowdfunding's potential for the developing world*, The World Bank, Washington 2013.
- Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Wrocław 1997.
- <https://fundrazr.com>.
- <http://gogetfunding.com>.
- <http://polakpotrafi.pl>.
- <http://startsomegood.com>.
- Kubka A., *Spółczesność obywatelska w krajach skandynawskich na początku XXI wieku*, w: *Spółczesność obywatelska jako wspólne dobro*, red. L. Kacprzak, B. Koszel, A. Marcinkowski, PWSZ, Piła 2012.
- Ramos J., *Crowdfunding and the role of managers in ensuring the sustainability of crowdfunding platforms*, Publication Office of the EU, Luksemburg 2014.
- Sobol A., *Rola społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju*, w: *Tendencje w ekonomii i finansach. Konteksty teoretyczne i rozwiązania praktyczne*, red. H. Buk, C. Olszak, M. Rówińska, E. Ziemia, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katowice 2013.
- www.crowdfunder.com.
- www.gofundme.com.
- www.indiegogo.com.

www.kickstarter.com.

www.massolution.com.

www.rockethub.com.

www.seedinvest.com.

www.siepomaga.pl.

CROWDFUNDING AS A BOTTOM-UP TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract

The paper presents crowdfunding as a modern tool for supporting sustainable development. Crowdfunding can be perceived as a significantly democratic and market-oriented tool. Without different barriers, especially space limits, helps people support other people's initiatives. This wonder as crowdfunding is sometimes called, carried away in short time millions of people around the world and enabled to realize many of socially desirable projects. The popularity of crowdfunding on one hand can be attributed to technological progress, on the other hand to economic crisis that limited funding from the conventional sources. Social funding is a form of bottom-up initiatives and a way of civil society activity in modern times. It's a sign of changes that appear in technological space as well as in socio-cultural one.

Keywords: sustainable development, civil society, crowdfunding, bottom-up initiatives

JEL Codes: A13, O33, O35

Translated by Agnieszka Sobol